

België-Belgique
P.B.
3320 Hoegaarden
2.2609

driemaandelijks tijdschrift
De V Geslachten van Hoegaarden

Édition trimestrielle
Les V Lignages de Hoegaarden

FAMILIESCHOON

Anno XLVII nr 18(NR) 4/2006-01-11
driemaandelijks december, januari, februari

Afgiftekantoor 3320 Hoegaarden

Ver. uitg. A. Veroeveren, A. Putzeysstr., 10, 3320 Hoegaarden

Ereraad — Conseil d'honneur

Z.E.H. Henri Peeters (+), Pastoor en Landdeken van het Concilie van Hoegaarden
Sieur J.M. Lowet-Oury (+), Président d'honneur et Administrateur délégué de la Raffinerie et
Sucrerie de Grand-Pont
Dhr. L. Borremans (+), Ere-Ambassadeur van Z.M. de Koning der Belgen
Dhr. G. Puttevils, (+) Ere-Ambassadeur van Z.M. de Koning der Belgen
Dhr. Baron Charles Roberti de Winghe, Ere-Notaris
Z.E.H. J. Vandervelpen, oud-deken van de gewezen dekenij Hoegaarden

Beschermraad — Comité de patronage

College van Burgemeester en Schepenen van Hoegaarden
Museum 't Nieuwhuys vzw Hoegaarden

Redactie — Rédaction

Maurice Dodion – Lelielaan 34 – 3191 Hever – Tel. (015) 61 43 24

Confrerie der V Geslachten — Confrérie des V Lignages

Stichting — Fondation 09-12-1741

Rechthebbende Geslachten — Lignages ayants-droit

Servais Sweerts x Angeline Sweerts (De Zwarte Merel / Le Merle Noir)
Hubert Sweerts x Barbe Van Osmael (Het Groene Klaverblad / Le Trefle Vert)
Charles Van Nerum x Barbe Sweerts (De Gulden Lelie / Le Lys d'Or)
Henri Hoebancx x Anne Sweerts (Het Zilveren Zwaard / Le Glaive d'Argent)
Henri Struys x Elisabeth Sweerts (De Zilveren Struisvogel / L'Autruche d'Argent)

Hoofdzetel — Siège Social

't Nieuwhuys – E. Ourystraat 2/4 – 3320 Hoegaarden

Lidmaatschap en abonnements / c tisation annuelle (10 euro/jaar)

000-0895026-07 – Confrerie der V Geslachten - *Confrérie des V Lignages* – Hoegaarden

Ruilabonnements

M. Dodion, Lelielaan 34, 3191 Hever

Website: www.5geslachten.org

E-mail: dodionm@hotmail.com

HET LIDMAATSCHAP GEEFT RECHT OP GENEALOGISCHE EN HERALDISCHE HULP.
ENTR'AIDE GENEALOGIQUE ET HERALDIQUE POUR LES MEMBRES.

Art 62 Généatica 2006 Wavre

Op 20, 21 en 22 oktober hebben wij deelgenomen aan de tweejaarlijkse manifestatie over genealogie, Généatica 2006, in de feestzaal van het stadhuis te Wavre.

De foto's geven een overzicht van onze stand, die dankzij de medewerking van Mevrouw Elise Dedobbeleer mooi was aangekleed en een honderdtal geïnteresseerden mocht begroeten, die wij met veel plezier te woord hebben gestaan.

Généatica 2006 à Wavre a été un grand succès pour notre Confrérie qui est unique en Belgique. Une centaine de visiteurs de notre stand ont été aimablement reçus par notre membre dévouée et collaboratrice infatigable, Madame Elise Dedobbeleer.

Après la journée de la Régence du 14 octobre 2006 à Hoegaarden, manifestation également bien appréciée, nous sommes plus que jamais décidés de continuer nos recherches sur les lignages nobles de Hoegaarden.

La cõtisation pour l'année 2007, 10 euro comme les années précédentes, donne droit à notre revue trimestrielle Familieschoon et à l'entraide gratuite sur toutes les recherches généalogiques et héraldiques

Art 63 Hieronymus Sweerts en zijn visie op het huwelijk (17de eeuw)

Wie aandachtig onderstaande leest zal veel vernomen hebben over een naamgenoot Sweerts uit de 17de eeuw en misschien nog meer over toenmalige gewoontes en mannelijke frustraties.

De Tien
Vermakelikheden
des
HOUWELYKS.

Spotsgewijze beschreven door
HIPPOLYTUS de VRYE,
Weduwnaar.

Nevens
Het Huw'lijks Doolhof, van I. de Mol,
en een Brief, of 't raadsaam is te trouwen.

Den Achtsten Druk.

Op nieu Vermeedert, Verbetert, en met
Kopere Platen verciert.

t'AMSTERDAM,

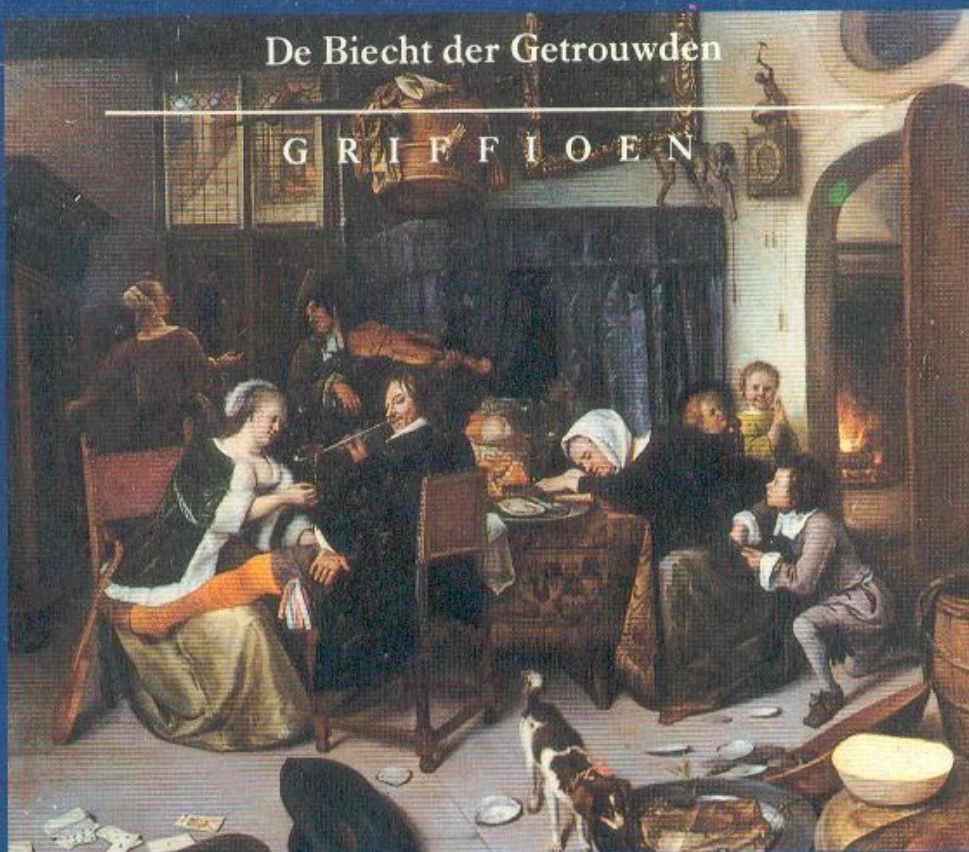
By HIERONYMUS SWEERTS, 1682.

Hieronimus Sweerts De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk

De Biecht der Getrouwden

G R I E F F I O E N

Achterklap, lust, vroegtijdig bevallen en kindergeschrei, geldgebrek en verspillings, luiheid en onnozelheid. Een

omgekeerde huwelijks-wereld met kwaadaardige dienstboden en overspelige echtgenoten. Toelichting: Rob Winkelman.

Met veel grappen en komische situaties wordt in *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* (1678?) het zeventiende-eeuwse huwelijksideaal op de hak genomen. Tot vermaak van vele lezers, getuige de populariteit van het boekje, maar kennelijk ook tot ergernis, want kritiek bleef niet uit. Voor ons krijgt het boekje een aantrekkelijkheid erbij als bron van cultuurhistorische informatie. In al zijn komische vertekening laat het namelijk ook het dagelijks leven en de huwelijksmoraal van onze voorouders zien.

Het begint nog goed: 'Ja, die overschone boezem, waar je je pink tevoren nauwelijks op te zetten durfde, mag je nu zonder verlof te vragen als een hutspot omroeren.' Maar even verder gaat het mis: 'En die boezem, (...), heb ik als vunze koeieuieren zien verachten (...).' Al die spot en lol ontstaat door omkering van het traditionele, wenselijke huwelijkspatroon.

Het huwelijk was sinds de oudheid een thema waar men zich graag over uitsprak. In de renaissance gebeurde dat vaak op een spottende, zogenaamd afwijzende manier. Hieruit kon men indirect de wél juiste verhoudingen binnen het huwelijk

en de wél juiste redenen om een partner te kiezen, afleiden. Men moest niet overhaast trouwen en zeker niet om schoonheid of rijkdom, wel uit respect en genegenheid. Tussen man en vrouw van ongeveer gelijke stand kon dan ware liefde opbloeien. Maar, het sluiten van een huwelijk betekende niet automatisch dat men een goed huwelijk zou hebben, een gevolgtrekking die door propagandisten van het huwelijk nogal eens gemaakt werd. De achterliggende gedachte van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* is dat het huwelijk een onzekere onderneming is, waarvan het welslagen sterk afhankelijk is van de aard en het karakter van de samenstellende delen, de man en de vrouw.

Omslag: Jan Steen en
J. Tapperwijn
ISBN 90 214 0563 6
CIP/NUGI 300

Hippolytus de Vrye en Hieronymus Sweerts

Petrus de Vernoegde, een fervent propagandist van het huwelijk, suggereert in zijn boekje heel kwaadaardig dat de schrijver van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk*, 'Hippolytus de Vrye, weduwenaar,' vast en zeker een gefrustreerde vrijer was, die een blauwtje had gelopen. Of dat werkelijk zo was, zullen we wel nooit te weten komen. Naar men aanneemt zit achter het pseudoniem 'Hippolytus de Vrye, weduwenaar' de drukker-uitgever Hieronymus Sweerts verscholen. Hij was in de tijd dat *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* misschien geschreven werd, een weduwnaar op vrijersvoeten (1674-1677)! Sweerts trouwde in 1677 voor de tweede maal. Een kort huwelijk overigens, want in 1680 trouwde hij wederom, nu met ene Maria Constant, een weduwe. Sweerts (2 december 1629 gedoopt in de Oude Kerk te Amsterdam) was de drukker van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk*. In 1664 was hij zijn eigen drukkerij begonnen, nadat hij enkele jaren voor zijn tante en nichten had gewerkt. Hij drukte van alles: bijbels, religieuze werken, staatkundige en didactische verhandelingen, fabels, een prentenboek over Amsterdam, losse prenten, poëzie en proza. In 1696 is hij, bijna blind, gestorven. Sweerts was behalve drukker-uitgever ook schrijver-dichter, en geen onverdienstelijke naar het oordeel van zijn tijdgenoten. Als dichter bewoog de onlangs door Gerrit Komrij herontdekte Sweerts zich in de literaire kring die zich verzette tegen de streng-classi-

Het lidgeld voor de Confrerie is nog steeds 10 euro

000-0895026-07

La c  tisation pour al Confrérie: 10 euro seulement

***Wie 16 euro betaalt krijgt er het Heemkundig tijdschrift over Hoegaarden bij:
Alpaidis***

***Graag meer informatie over het Hoegaardse bier en brouwers, betaal dan 26 euro
en ook het Moutstockje val t om de drie maanden in de bus, samen met de twee
andere tijdschriften***

cistische opvattingen van het Amsterdamse kunstgenootschap Nil Volentibus Arduum van A. Pels c.s.. Mogelijk is Sweerts ook de schrijver van *Den Berg Parnas* (1689), dat bij hem verscheen en waarin Nil stevig over de hekel wordt gehaald. Een niet alledaagse bezigheid van Sweerts was verder het verzamelen en beschrijven van opschriften op luifels, wagens, glazen, uithangborden en dergelijke, een verzameling die hij in vier delen uitgaf onder de titel *Koddige en ernstige opschriften* (...). Het eerste deeltje kwam uit in 1682. Wellicht is in de persoon van een zekere schoolmeester Kaldekerk, die in de *Eerste Vermakelijkheid* wordt opgevoerd, een spoor van Sweerts' bijzondere liefhebberij te bespeuren. Kaldekerk had namelijk aan zijn huis een bord hangen met daarop een gekroonde hoofdzweer, ofwel hoofdpijn met een kroontje. En ook in *De Biecht der Getrouwen* komt een uithangbord ter sprake. De schrijver raadt het paar, dat een winkel begint, ten sterkste aan er een te nemen en geeft aanwijzingen hoe het bord het meeste effect zal sorteren. Beide passages versterken de idee dat Sweerts en Hippolytus de Vrye een en dezelfde persoon waren. Hippolytus zelf ontkent overigens in het voorwoord tot *De Biecht der Getrouwen* ten stelligste dat 'een onnozele boekverkoper' de auteur zou zijn, iets wat door kritikasters van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* was gesuggereerd. De ironische toon van dit voorwoord doet echter eerder het tegenovergestelde vermoeden.

De voornaam van 'Hippolytus de Vrye, weduwenaar' zinspeelt op een figuur uit de Griekse mythologie. Hippolytos was de zoon van Theseus, de koning van Athene. Hij werd begeerd door zijn stiefmoeder Phaedra, maar Hippolytos wees haar af. Phaedra maakte hem daarop te schande bij zijn vader, die hem overleverde aan de straf van Poseidon, hetgeen zijn dood betekende. Euripides en Racine (*Phèdre*) gebruikten de stof in tragedies, alsook Vondel in zijn *Hippolytus of Rampsalige Kuys-*

cheyd. In Vondels werk staat Hippolytos' onschuld centraal, maar met betrekking tot *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* zal de keuze van deze naam wel bepaald zijn door zijn afwijzing van de liefde.

Drukgeschiedenis

De oudste overgeleverde druk is de tweede druk uit 1678. Er is nog een andere druk uit 1678, waarin geen drukaanduiding staat en waarin een ander pseudoniem van Sweerts in het uitgeversadres voorkomt: Jeroen Jeroensz. Dit zou de eerste druk kunnen zijn, maar helaas is een exemplaar hiervan nog niet teruggevonden. Van de drukken die bij leven van Sweerts zijn verschenen, zijn nog bekend een vijfde druk en een achtste druk, respectievelijk uit (ook al) 1678 en 1683/1684. Een vreemde rij en vooral een onvolledige. Diepgaand onderzoek zal misschien voor aanvulling kunnen zorgen, maar het is niet ondenkbaar dat hier sprake is van een wel vaker toegepast drukkerstrucje; door het drukaantal fictief te verhogen werd de suggestie gewekt dat het boek uitstekend verkocht, hetgeen de verkoop stimuleerde.

Een verhaal apart is de roofdruk die van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* verscheen bij een onbekende Utrechtse drukker, die connecties onderhield met een stadgenoot van Sweerts. Deze stadgenoot bracht de 'vuile nadruk' (van de tweede druk) onder de aandacht van de Amsterdammers. Sweerts maakt melding van een en ander in het *Noodzakelijk Bericht aan de Kopers van dit Boekje*, een soort waarborg van echtheid. Het geval vormt een fraai blijk van een in de zeventiende eeuw regelmatig voorkomende misstand en is tevens een indicatie dat het boek enige populariteit genoot.

Tot diep in de achttiende eeuw bleef *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* commercieel en dus kennelijk ook inhoudelijk interessant, want het werd verscheidene malen herdrukt,

onder meer bij de Weduwe Gysbert de Groot in 1700 (een zesde(!) druk) en bij Joannes Kannewet en Isaak vander Putte, die beiden een 'laatste druk', zonder jaarvermelding, op de markt brachten. Met meer recht kwam die eer toe aan S. en W. Koene, die in 1796 de tot nu toe meest recente uitgave leverden.

De achtste druk van 1683/1684 bevat nog enkele toevoegingen ten opzichte van de voorgaande drukken voorzover bekend. Dit is de reden dat wij ervoor gekozen hebben deze achtste druk als grondslag voor de bewerking te nemen. De gereproduceerde prenten zijn afkomstig uit de tweede en vijfde druk. De kwaliteit van de afbeeldingen was bij deze keuze het criterium.

De zeventiende-eeuwse werkelijkheid en De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk

De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk is rijk aan details uit de toenmalige werkelijkheid. Herkenning daarvan is ongetwijfeld een belangrijke factor geweest in de waardering van de lezers uit de tijd van Sweerts. Voor ons is er de extra charme van de vergelijking tussen toen en nu. Natuurlijk kan dit fictionele verhaal niet worden beschouwd als een werkelijkheidsgetrouwe reportage over het toenmalige huwelijksleven. Het is riskant uit zo'n komisch bedoeld verhaal iets af te willen leiden over de historische werkelijkheid of de mentaliteit van toen. Pogingen om uit deze ene tekst de visie van de gemiddelde zeventiende-eeuwse man op de vrouw te halen, zijn zinloos. Het materiaal zelf is om te beginnen al niet ondubbelzinnig. In de verhalende tekst is de toon niet zo heel vrouwvijandig, al wordt de echtgenoot wel als slachtoffer voorgesteld van de kuren van zijn lieve vrouwtje. De inleiding en vooral het 'Besluit' laten echter de ironische toon los: vrouwen zijn knorrig, heerszuchtig, verkwistend, hovaardig, geil en drankzuchtig,

om maar enkele van de gelaakte karaktertrekken te noemen. Is dit nu de visie van de zeventiende-eeuwse man op de vrouw? Dat is een onzinnige generalisatie, al zal niemand ontkennen dat zulke opvattingen voorkwamen. Maar we hoeven alleen naar het antwoord van Petrus de Vernoegde te kijken om precies het tegenovergestelde tegen te komen: voor hem bestonden er geen liever, deugdzamer en trouwhartiger schepseltjes dan vrouwen. Dergelijke extreme voorstellingen behoren eenvoudig tot het rijke arsenaal van gemeenplaatsen rond het huwelijk. Dat wil niet zeggen dat ze geen functie hadden in de ontwikkeling van de opvattingen over de vrouw en het huwelijksleven. Juist in hun karikaturale vertekening bieden ze enerzijds de lezers ruimte voor het afreageren van hun eigen frustraties en leveren ze anderzijds een bijdrage tot de vorming en instandhouding van collectieve mentaliteiten. Dat deze laatste ook in de zeventiende-eeuwse werkelijkheid veel meer nuances vertoonden dan de hier afgedrukte tekst laat zien, staat wel vast. In allerlei andere werken komt naar voren dat de taak van de vrouw in het huishouden en bij het opvoeden van de kinderen hoog werd gewaardeerd. Daarbij werd echter niet getornd aan de opvatting dat de positie van de vrouw principieel ondergeschikt was aan die van de man. Het beeld van het huwelijksleven in *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* mag eenzijdig en vertekend zijn, het werk is wel opgebouwd uit zeer herkenbare elementen uit de dagelijkse werkelijkheid van Amsterdamse burgers uit de tweede helft van de zeventiende eeuw. Een aantal aspecten daarvan verdient nog bespreking, opdat duidelijker kan worden tegen welke achtergrond de voorvallen in het verhaal gezien moeten worden.

Verliefd, verloofd, getrouwd

Een wezenlijke voorwaarde om met iemand te trouwen is dat je verliefd wordt op hem of haar. Voor ons een waarheid als een

koe. Toch was dat vroeger minder vanzelfsprekend. Tot 1600 kwam uithuwelijken regelmatig voor. Verliefdheid speelde een rol in de keus van de partner, maar andere factoren, sociale en ook economische, waren minstens zo belangrijk. Zeker in hogere kringen. Het ging er vooral om het familiebezit veilig te stellen. In de zeventiende eeuw echter kwam er geleidelijk aan iets meer ruimte voor persoonlijke gevoelens. Overigens zonder dat rang en stand nu direct uit het oog werden verloren. Zo worden Trijntje de Meid slechts herenknechten, koetsiers of buurvrijers in het vooruitzicht gesteld. Vrijde een door Cupido aangeschoten jongeling toch buiten zijn stand, dan waren er altijd nog de ouders die toestemming moesten geven voor het huwelijk. Voor meisjes tot hun twintigste, voor jongens tot hun vijfentwintigste.

Van uithuwelijken is in onze tekst geen sprake. De man heeft zijn vrouw veroverd op vele medeminnaars. Veel meer komen we over hun ontmoeting niet te weten. En dat zou ook te specifiek zijn in de algemene opzet. Over waar mensen uit dit burgermilieu elkaar ontmoetten, zegt de tekst iets meer. In haar euforie over haar komende huwelijk komt in de vrouw de koppelares te voorschijn. Ze zal eens wat feestjes en gezellige maaltijden aanrichten, opdat haar vriendinnen ook aan de man mogen geraken. En voor de bruiloft trommelt de man zijn beste vrienden op om mede de vriendinnen van zijn vrouw te vermaken.

Verloving

Maakten een jongen en een meisje trouwplannen, dan gaven zij elkaar een trouwpenning, een soort onderpand. Dat kon van alles zijn: een ring, een geldstuk of, zoals in de anekdote over de soldaten in de Negende Vermakelijkheid, een tabaksdoos of een kouseband. Zo'n belofte van trouw, ofte wel verloving, was bindend: men kon elkaar dwingen woord te houden. Alleen

onkuisheid was een grond tot verbreking van de belofte of men kon met wederzijdse instemming besluiten de verloving af te breken. De soldaat-charmeur geeft zijn vriend met de kouseband dus een machtig wapen in handen.

Vrijen voor het huwelijk

De hoofdpersonen in *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* houden zich min of meer keurig aan de heersende moraal: geen seks voor het huwelijk. Hooguit rommelen zij wat tijdens de verloving en ondertrouw, maar het gaat net niet te ver. Hij mag dan met zijn vingers daar komen, waar eerst, voor de trouwbelofte, zijn gedachten niet eens werden toegelaten.

Nageslacht werd in de zeventiende eeuw evenwel zo belangrijk gevonden, dat men in de praktijk vaak de theorie liet voor wat die was; men probeerde eerst uit of men kinderen kon krijgen. Kaalbaart en Giert uit het verhaal in de Negende Vermakelijkheid zijn daar een voorbeeld van. Zij hadden reeds hun huwelijk aangetekend, maar zien er op het laatste moment vanaf. Naar hun eigen zeggen omdat zij er achter zijn gekomen dat zij elkaar niet kunnen luchten of zien. De verteller van het verhaal suggereert echter iets heel anders. Zowel Giert als Kaalbaart trouwde kort daarop met een ander. Giert kreeg kinderen, Kaalbaart niet. De verteller nu denkt dat Kaalbaart en Giert voor hun huwelijk de proef op de som hebben genomen, van elkaar gedacht hebben dat de ander onvruchtbaar was en het dus maar beter geacht hebben een andere levensgezel te zoeken.

Vrijen voor het huwelijk was strafbaar, maar kwam veelvuldig voor. Men noemde dit met een prachtig eufemisme: 'pre-mature conversatie'. Dat is dus wat in de verhalen van Juffrouw Pijs en Juffrouw Keeks gedaan wordt door Juffrouw Jongeroos en haar zuster met respectievelijk Sinjeur Wieks en

een fruithandelaar. In beide gevallen bleven de gevolgen niet uit.

Ondertrouw / huwelijk

Konden beide partners tijdens de verloving nog tot de conclusie komen dat zij toch niet zo goed bij elkaar pasten, als zij eenmaal in ondertrouw waren gegaan was de belofte niet meer te herroepen. De kerk was hier strenger in de leer dan de magistraat, maar ook die was niet gemakkelijk. Vergelijk hoe Kaalbaart en Giert de oren gewassen worden door de hoge heren Commissarissen van Huwelijkszaken.

In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* valt de stap van het op vrijersvoeten zijn naar verloofd zijn min of meer samen met de overgang van de inleiding naar de Eerste Vermakelijkheid. De doktoren, rechtsgeleerden, kooplieden, winkeliers en schippers uit de inleiding zijn ten prooi gevallen aan een ongeneeslijke verliefdheid. Het prototype van de minnaar/man die in de Eerste Vermakelijkheid zijn intrede doet, heeft net het begeerde ja-woord van zijn lief gekregen en is dus verloofd. Al snel maakt hij aanstalten in ondertrouw te gaan. De aanstaande bruidegom heeft het daar zeer druk mee, want niet alleen moet aangifte van het voorgenomen huwelijk gedaan worden bij kerk en overheid, maar bovenal en vooreerst moet hij een afspraak zien te maken met de wederzijdse familie om te onderhandelen over de huwelijkse voorwaarden. Voor de gelieven, die daar niet bij aanwezig waren, kon dit nog spannend zijn, omdat men het lang niet altijd gemakkelijk eens werd. In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* wint de liefde het van de financiële overwegingen van de familie, waarna door de notaris alles wettig wordt vastgelegd. Daarna beloofde een paar in aanwezigheid van getuigen elkaar trouw en was het huwelijk feitelijk gesloten. De officiële huwelijksvoltrekking was niet meer dan een wettige bevestiging ten overstaan van een wereldlijke of

kerkelijke ambtsdrager. In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* wordt de ondertrouw dan ook al aangeduid met 'huwelijk' en wat wij onder huwelijk verstaan met 'bruiloft houden.'

Bruiloft houden

In het burgergezelschap van *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* wordt de bruiloft groots aangepakt. Dagenlang zijn bruid en bruidegom bezig met alles te regelen: de trouwkleren moeten besteld en gemaakt worden, bakkers, koks, pasteibakkers, vogelkopers en hofmeesters (traiteurs) lopen de deur plat om hun diensten aan te bieden, de linnennaaster, de halsdoekenmaakster, de stijfster en de hoedenstoffeerder moeten aan het werk gezet worden en ook moet er wijn ingekocht (en uitgeprobeerd) worden. Zo'n grootse aanpak was natuurlijk slechts aan de rijkere voorbehouden. De grote dag zelf maken de lezers niet mee. In de Tweede Vermakelijkheid wordt er op teruggekeken. Het blijkt een vrolijke boel geweest te zijn, niet in de laatstse plaats dank zij Bacchus' druppelen. In feestvieren had de zeventiende-eeuwse Nederlander dan ook een zelfs internationale naam hoog te houden.

Zwangerschap, bevalling en kraambezoek

Na de inrichting van het huis en een huwelijksreisje, is voor de vrouw de eerste vreugde er een beetje vanaf. Ze begint zich zelfs zorgen te maken, want ze is nog steeds niet zwanger, terwijl de meeste buurvrouwen al wel van die schattige popjes hebben. Na haar toevlucht in een hoop kwakzalverij te hebben gezocht, lukt het dan uiteindelijk toch: ze wordt zwanger.

De zwangerschap kende voor de zeventiende-eeuwers nog vele geheimen. En daarom was er ook volop bijgeloof. In de

tekst wordt de vrouw tijdens haar zwangerschap belust op allerlei ongewoon voedsel, een bekend verschijnsel. Sweerts merkt in dat verband op: ‘...indien je een goed Man voor je vrouw wilt wezen, mag je haar in haar lust niet beletten, want gewis, het kind zou er iets aan overhouden’. Dit slaat op het wijdverbreide geloof dat het kind schade zou ondervinden indien de exquise eetlust van de aanstaande moeder niet bevredigd werd. Een zwangere vrouw die geen aardbeien kreeg als ze daarom vroeg, kon een kind krijgen met rode, aardbeivormige vlekken. De man loopt dus zijn benen uit het lijf om aan al haar wensen te voldoen: ze moet lekkere, vette baarsjes hebben en dan weer allerhande vruchten en noten, ook al zijn die soms duur en moeilijk te krijgen. En ook overmatige eetlust werd volledig geaccepteerd: ‘Zij moet voor twee of misschien voor drie eten’, krijgt iemand die er wat van durft te zeggen bits toegevoegd.

Als op het kraambezoek mevrouw Troetels vertelt over haar vurige belevenissen na een kraambezoek aan haar nichtje, merkt ze op dat het kindje dat van haar nichtje geleet ‘als de ene drop water de andere’. Die opmerking doet iets ondeugends vermoeden (zou haar man...), maar tegelijk is het in overeenstemming met de medische inzichten van die tijd, want de ervaringen en waarnemingen van de ouders en natuurlijk vooral van de moeder, konden volgens die inzichten van directe invloed op het ongeboren en zelfs op het nog te verwekken kind zijn. Stond de ouders een bepaald kindje voor ogen tijdens de conceptie, dan was de kans groot dat zij zo’n kindje kregen, althans dat geloofde men. Mevrouw Troetels en haar man kwamen net terug van hun bezoek aan hun nieuwe nichtje. Geen wonder dus dat de kinderen als twee druppels water op elkaar leken.

Dezelfde gedachtengang ligt ten grondslag aan het begrip ‘verzien’ (denk aan vergissen, verspreken), maar dan in negatieve zin met betrekking tot afwijkingen. Als een zwangere

vrouw schrok van een haas, kon zij een kind krijgen met een hazelip. Schrok zij van iemand met een bochel, dan...

Sweerts gebruikt voor 'bevallen' een echte Amsterdamse uitdrukking: 'naar de Volewijk varen'. Het is het Amsterdamse equivalent voor de ooievaar: kinderen werden met een roeiboot uit de Volewijk gehaald aan de overkant van het IJ. Daar groeiden ze aan de kinderboom. Een en ander is te zien op de titelprent. Vreemd genoeg was de Volewijk ook de plaats van het galgeveld, waar de terechtgestelden ter afschrikking goed zichtbaar aan galgen bungelden.

In de zeventiende eeuw was de bevalling geen sinecure. Een goede afloop was afhankelijk van het al of niet optreden van complicaties en de kundigheid van de vroedvrouw. Kennis omtrent de geboorte deed men op in de praktijk of haalde men uit enkele standaardwerken van verloskundigen, zoals die van de Fransman Ambrosius Paré, Louise Bourgeois, de vroedvrouw van Maria de Medici en J. van Beverwijck. Aan die kennis schortte het nogal eens, ook al deed het Amsterdamse stadsbestuur verwoede pogingen de vroedvrouwen beter op te leiden. We zien de vrouw uit *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* dan ook zeer kieskeurig te werk gaan bij het zoeken van een vroedvrouw. Maar al was de vroedvrouw nog zo goed, bij ernstige moeilijkheden restte haar ook niet veel meer dan hopen, bidden en het verrichten van magische handelingen. Niet ten onrechte vreest Giertje de Meid dat haar mevrouw het niet zal halen, als de vrouw het op het eind van de Zevende Vermakelijkheid zeer te kwaad heeft. Een van de weinigen die in heel benauwde situaties nog iets kon redden was Hendrik van Roonhuysen, door juffrouw Zeeckers 'meester Hendrik met zijn Instrument' genoemd, die een soort hefboom ontwikkeld had.

Een bevalling was in de zeventiende eeuw nog voornamelijk een vrouwenaangelegenheid. Vrouwelijke familieleden en de baker stonden de vroedvrouw bij. In de loop van de zeven-

tiende eeuw begonnen heel geleidelijk aan de mannen hun intrede in de kraamkamer te doen. Vroedmeesters wel te verstaan, want de echtgenoten bleven nog buiten. De vader kwam er pas bij als het kind goed en wel in de luiers lag. Zó krijgt in de tekst de man zijn kind door de vroedvrouw in de armen gestopt, waarbij zij een dan twee eeuwen oude spreuk opzegt: 'Vader, zie, daar is uw kind, onze lieve Heer geeft er jou veel geluk mee of haalt het vroeg in zijn Rijk.' Door het kind in zijn armen te nemen, erkent de vader het als het zijne.

Negen dagen na de geboorte begon officieel het kraambezoek, ofte wel het vannen. Eerst voor iedereen, familie, verre bekenden en mensen uit de buurt. Daarna nog een keer apart voor familie en goede bekenden, het zogenaamde kindermaal, als de vrouw uit haar kraambed opstond. Bij de feestelijkheden werden de ouders en hun kindje met cadeaus overladen, maar tegelijk kostte het hun ook handen vol geld, want geboorten werden zeer uitbundig gevierd, met veel drank en eten.

Het gezin

De gezinnen in de zeventiende eeuw waren minder groot dan men wel eens denkt. Twee tot drie kinderen was het gemiddelde. Daar moet echter onmiddellijk bij aangetekend worden dat het aantal geboorten wél hoger lag: veel kinderen stierven heel jong, als ze nog geen jaar waren. En slechts de helft werd ouder dan vijftientig! Rijkere gezinnen waren vaak iets groter: daar waren de overlevingskansen van de kinderen beter. Zoals rijkere mensen veelal ook ouder werden. In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* krijgen we daar weinig over te horen, omdat het in het eerste huwelijksjaar speelt.

Cijfers over het aantal zwangerschappen en over gestorven baby's ontbreken of zijn uiterst summier. Om enig idee te geven over hoe vaak een vrouw beviel, hier een passage uit de

Zevende Vermakelijkheid: ‘...dit is een voorval, dat maar omtrent eens om het andere jaar voorkomt...’. Betrekt men daarbij dat vrouwen ongeveer op hun vijfentwintigste trouwden en dat de gevaren van het kinderen krijgen zwaarder gingen wegen als men al enkele geboorten achter de rug had en men daarom aan zij het gebrekkige geboortebeperking ging doen, dan komt men op minstens vijf bevallingen.

Tot slot

Liefst zeven van de tien Vermakelijkheden handelen over zwangerschap, geboorte en wat daar zoal bij komt kijken. ‘Huwelijk’ en ‘kinderen krijgen’ waren voor de zeventiende-eeuwer dan ook begrippen van min of meer gelijke strekking. God had de mens als hoogste opdracht meegegeven zich voort te planten en het huwelijk ingesteld als kader waarbinnen dat moest gebeuren; steevast hét argument van de voorstanders van het huwelijk. In *De Tien Vermakelijkheden van het Huwelijk* krijgen daarom naast de alledaagse problemen die de man met zijn vrouw heeft, vooral de perikelen bij het zorgen voor nageslacht veel aandacht. En daarbij zal het niet blijven, belooft Sweerts. In het toekomstperspectief, dat in de Tiende Vermakelijkheid geschilderd wordt, leveren ook de opgroeiende kinderen een ruime bijdrage aan de vele ‘vermakelijkheden’ van het huwelijk.

Wie zijn lidgeld betaalt voor Familieschoon krijgt niet alleen om de drie maanden het tijdschrift in de bus, maar kan ook genieten van genealogische en heraldische hulp bij het opmaken en/of zoeken naar de familiestamboom en -geschiedenis.

Daarbij heeft men dan ook de voldoening lid te zijn van een Confrerie die enig is in haar soort en die ons door velen benijd wordt.

Familienieuws, de Gulden Lelie in rouw

Nog onverwacht, maar op zeer hoge leeftijd is Maurice Van Nerum overleden. Wij bieden onze innige deelneming aan aan zijn echtgenote, kinderen, kleinkinderen en twee achterkleinkinderen. Ook aan zijn zus en broer wensen we veel sterkte toe in het leed dat hen treft.

*De nacht kwam.
De Heer reikte hem de hand
en zacht ging bonke mee naar de overkant.*

De heer

Maurice VAN NERUM

Echtgenoot van mevrouw Rosalie EMANUEL

Geboren te Hoegaarden op 23 september 1912
en er thuis godvruchtig overleden op 17 november 2006.

De uitvaartplechtigheid, waarop wij u beleefd uitnodigen, zal plaatshebben
in de Parochiekerk van Sint-Gorgonius te Hoegaarden, op
WOENSDAG 22 NOVEMBER 2006 om 10.30 uur,
gevolgd door de bijzetting van de urne in het columbarium
op de begraafplaats aldaar.

Samenkomst aan de kerk.

RUST ZACHT

Wij danken u voor uw aanwezigheid en blijken van innig medevoelen.

Dit melden u met diepe droefheid:

Rosalie EMANUEL,

zijn echtgenote,

Monique VAN NERUM,

Anita VAN NERUM en Jackie LAVENS,

zijn kinderen,

Isabelle LAMBRECHTS,

Joël en Kara BREHMEN-DE SMET,

Manu en Anja BREHMEN-CLAES,

zijn kleinkinderen,

Jens en Silke BREHMEN,

zijn achterkleinkinderen,

Urbain(t) en Leontine VANDENBROECK-VAN NERUM,

kinderen, klein.- en achterkleinkinderen,

Emiel en Andrée(t) VAN NERUM-VANAUTGAERDEN,

kinderen, klein.- en achterkleinkinderen,

Oscar(t) en Josephine(t) EMANUEL-FUMIER,

kinderen en kleinkinderen,

zijn zus, broer, neven en nichten,

De families VAN NERUM, EMANUEL, VANDERMOLEN en BOON.

Met dank aan:

zijn huisarts dr. M. Reniers,
het verplegend personeel van het Wit-Gele Kruis,
zijn kinesist Ph. Laurent.

Rouwadressen:

Doelstraat 8, 3320 Hoegaarden
Oudstrijdersstraat 13, 3320 Hoegaarden
Oorlogsvrijwilligersstraat 15 bus 12, 3300 Tienen

Begravenissen Rummens, Tienen - tel. (016) 81.22.61

Maurice Van Nerum en zijn kinderen zijn jaren trouwe medewerkers geweest bij de heroprichting van de familiegilde in 1961.

Wij drukken hier de wens uit dat nu de kinderen die vlam van nieuwsgierigheid naar het verleden van de familie zouden doorgeven aan hun kinderen en kleinkinderen.

Confrerie- en gilderaden - Les fonctions et leurs titulaires chez les lignages

Ereraad

Hoofd-eredeken:	Baron Ch. Roberti de Winghe, Stroobantsstraat 73, 3040 Huldenberg
Bijz. eredeken:	Paul A. C. Taverniers, Klein Overlaar 28, 3320 Hoegaarden
Mombaarvader:	Z.E.H. J. Vandervelpen, gewezen deken van de voormalige dekenij Hoeg
Princ. Protectieheer:	F. Huon, burgemeester Hoegaarden.

Keurraad

Sweertshuys:	G. Sweerts, Bley 42, 3320 Hoegaarden, 016/767076.
Leliehuys:	E. Van Nerum, Kauterhof 7, 3320 Hoegaarden, 016/760832.
Hoebancxhuys:	V. Claes, Anjelierenlaan 5, 3300 Tienen, 016/810517.

Kapittelraad

Proostheer: Z.E.H. Deken G. Hardiquet

Hoofdraad van de Confrerie

hoofddeken:	G. Sweerts.
hoofdonderdeken:	E. Van Nerum
hoofdraadsheer:	V. Claes.
comptorist:	A. Van Nerum, parklaan 5, 1860 Meise, 02/2694900.
genealoog:	M. Dodion, Lelielaan 34, 3191 Hever, 015/614324.
griffier	E. Grooten, Residentie Beatrijs 169, 3300 Tienen, 016/817235
ceremoniem. - adv.:	D. Beeckmans, Daniël Herreynslaan 87, 2610 Wilrijk, 03/8272880

Raad van de Sweerts-alliantie

deken:	G. Sweerts.
onderdeken	H. Sweerts, Nerm 147, 3320 Hoegaarden.
raadsheer:	W. Sweerts, Leuvensestraat 19, 3290 Diest, 013/311081.
1e gezworene:	B. Sweerts, Bley 19, 3320 Hoegaarden, 016/766693.
2e gezworene:	J.P. Sweerts, Rue Grosse Boule 17, 1495 Villers-la-Ville, 071/878340.

Raad van de Gulden Lelie

deken:	Miel Van Nerum, Kouterhof 7, 3320 Hoegaarden
onderdeken:	A. Van Nerum, Gemeenteplaats 13, 3320 Hoegaarden, 016/767395
raadsheer:	A. Van Nerum, Meise
1e gezworene:	W. Van Nerum, Bley 29, 3320 Hoegaarden, 016/766489
2e gezworene:	J. Van Nerum, Rue des Combattants 8, 1320 Beauvechain

Raad Hoebancx-Struys-alliantie

deken:	V. Claes.
onderdeken:	J. 's Jegers, Burg. Voetslaan 28, 3990 Peer, 011/632504.
Raadvrouw:	H. Claes, Waaiberg 44/11, 3300 Tienen, 016/815383.
1e gezworene:	J. Mineur-Claes, Hogenstraat 95, 3450 Geetbets, 011/588186